

Analys av utvecklingsbidrag
till kulturskolor

Delaktighet och inflytande

KULTURRÅDET

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Utvecklingsbidrag till kulturskolor.....	3
Studiens syfte och metod.....	3
Delaktighet och inflytande.....	5
Barnkonventionen: delaktighet och inflytande.....	5
Resultat och analys	7
Planering – delaktighet och inflytande	7
Genomförande – delaktighet och inflytande.....	9
Uppföljning – delaktighet och inflytande	11
Avslutande reflektioner.....	13
Tips för utveckling.....	13

Inledning

Bakgrund

Under de senaste åren har diskussionen om barn och ungas delaktighet och inflytande tagit allt större plats inom kulturpolitiken och kulturskolan. Kulturrådet utvecklar också under 2021/2022 myndighetens arbete utifrån barnkonventionen som en del av regeringens kunskapslyft för barnets rättigheter. Kulturskolecentrum har därför valt att titta särskilt på barn och ungas inflytande och delaktighet inom ramen för bidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet.

Den här studien ger en inblick i hur kulturskolor arbetar med barn och unga inom ramen för Kulturskolecentrums utvecklingsbidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet. Genom att belysa metoder och arbetssätt ämnar studien att fungera som inspiration och bidra till kulturskolors fortsatta utveckling i frågor om barn och ungas delaktighet och inflytande.

Kulturskolor runt om i landet har kommit olika långt i arbetet med att skapa förutsättningar för delaktighet och att omhänderta barn och ungas åsikter och idéer, och det finns ett behov av information och lärande exempel inom området. Även om vi ser att vissa kulturskolor står inför större utmaningar än andra i den här frågan, finns ett stort engagemang och intresse bland kulturskolor samt civilsamhällesorganisationer, som arbetar aktivt för att möjliggöra och utveckla delaktighet och inflytande i kulturskolan¹.

Utvecklingsbidrag till kulturskolor

Utvecklingsbidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet är till för att främja den kommunala kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttryckssätt. I ansökan om bidraget får de sökande bland annat svara på hur de arbetar med barn och ungas delaktighet och inflytande, vilken behovsanalys som ligger till grund för satsningen och hur satsningen bidrar till en långsiktig utveckling av kulturskoleverksamheten. Den här studien fokuserar främst på barn och ungas delaktighet och inflytande, men berör stundtals andra aspekter av utvecklingsarbetet.

I ansökningsblanketten frågar Kulturskolecentrum hur barn och unga som berörs av satsningen ska ges inflytande i planering, genomförande och uppföljning av satsningen. Svaren ligger till grund för Kulturskolecentrums bedömning av hur målgruppen ges inflytande och delaktighet. Studien disponeras efter den här uppdelningen och ger en djupare inblick i hur kulturskolor går till väga med olika metoder och arbetssätt.

Studiens syfte och metod

Det är kulturskolors ansökningar om utvecklingsbidrag som ligger till grund för studien. Att arbeta med barn och ungas rättigheter inom en kommun eller en verksamhet är ofta komplext och svårt att fånga in i en kortare beskrivning. I och med att ansökningarna berättar hur barn och unga ges infly-

1. Organisationer som exempelvis Kulturskolerådet och RUM (Riksförbundet Unga Musikanter) arbetar aktivt med att informera om barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturskolan.

tande i kulturskolors utvecklingssatsningar, bör generaliseringar om den övriga verksamheten göras med försiktighet. Studien har på så sätt vissa begränsningar i vad den kan berätta om kulturskolors arbete med barn och unga delaktighet och inflytande.

Studiens syfte

Syftet med studien är att beskriva och analysera hur kulturskolor arbetar med barn och ungas delaktighet och inflytande inom ramen för utvecklingsbidraget. Studien synliggör metoder som inkluderar barn och unga inom kulturskolans verksamhet och inom kommunen.

Övergripande frågeställning för studien:

- Vilka metoder och arbetssätt använder kulturskolor för att möjliggöra barn och ungas delaktighet och inflytande?

Ansökningar som empiriskt material

Det empiriska materialet utgår huvudsakligen från 256 ansökningar om utvecklingsbidrag från våren 2021. Ansökningarna består av kulturskolors beskrivning av en eller upp till tre utvecklingssatsningar inom deras verksamhet. Kulturskolor kan ansöka om både enskilda satsningar och satsningar i samverkan med andra kommuner. Studien använder bara ansökningar om enskilda satsningar.

Olika kulturskolor har olika förutsättningar i skrivandet av ansökningar om statsbidrag, exempelvis avseende resurser och kunskap, vilket påverkar hur de svarar på frågorna samt skapar en stor variation bland svaren. Ansökningarna speglar således inte alltid hur kulturskolan eller kommunen arbetar med barn och ungas delaktighet inom verksamheten eller förvaltningen i stort.

Det är många kulturskolor som behövt skjuta upp eller planera om utvecklingsarbetet på grund av pandemin, vilket också har påverkat skrivandet av ansökningar. Ytterligare en viktig aspekt för studien är att ansökningarna ofta beskriver en ambition eller plan på hur kulturskolorna vill arbeta med barn och unga. Det betyder att ansökningar som material begränsar studien något avseende uttalanden om utfallet av utvecklingsarbetet.

Samtalsintervjuer

Studien innefattar även sex samtalsintervjuer med kulturskolechefer och pedagoger på kulturskolor som antingen arbetar med eller har insyn i arbetet kring utvecklingssatsningen. Intervjuerna bidrar med ett ytterligare kvalitativt inslag i studien, och ger en fördjupad kunskap snarare än en bred. Det har varit av vikt att välja intervjupersoner som har en central roll i arbetet med kulturskolans satsning.

Syftet med intervjuerna är att komma åt en skildring av processer och arbetssätt. Förhoppningen är att synliggöra kulturskolors förståelse av delaktighet och inflytande och dess praktiska tillämpning och vi har därför valt att intervjua kulturskolor vi vet arbetar aktivt med delaktighet och inflytande. I urvalet av kulturskolor har vi även tagit hänsyn till kommuntyp², varav två kulturskolor ingår i gruppen *större städer och kommuner nära större stad* och två kulturskolor ingår i gruppen *mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner*. Vid två tillfällen intervjuades flera respondenter från samma kulturskola.

2. SKR:s kommungruppsindelning.

Delaktighet och inflytande

Nedan presenteras Barnkonventionens³ syn på delaktighet och inflytande samt en modell för delaktighet och inflytande.

Barnkonventionen: delaktighet och inflytande

Sedan den 1 januari 2020 är Barnkonventionen svensk lag och i många kommuner, regioner och på Kulturrådet pågår ett utvecklingsarbete för att stärka tillämpningen av barnkonventionen i verksamheten. En effekt av detta arbete är ett ökat behov av kunskap om hur landets kulturskolor arbetar utifrån ett barnrättsperspektiv. Genom att få fördjupad förståelse om hur kulturskolor arbetar med barn och ungas delaktighet och inflytande stärker det Kulturskolecentrum i arbetet att främja barn och ungas rätt till kultur.

Vad är ett barnrättsperspektiv?

Att arbeta med barnrätt innebär att barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare i en verksamhet genom att barnkonventionen tillämpas. För att rättigheterna i barnkonventionen ska tillämpas behöver många olika insatser ske på olika nivåer i en verksamhet. I strategi för barnets rättigheter beskriver regeringen vilka insatser som bör genomföras.⁴ Det handlar till exempel om att se över styrdokument, stärka samverkan och möjliggöra barn och ungas delaktighet och inflytande.

Som stöd i ett barnrättsbaserat arbete kan en verksamhet utgå från barnkonventionens grundprinciper som tillsammans beskriver barnkonventionens barnsyn. Grundprinciperna kan även användas som tolkningsstöd för att förstå andra artiklar i konventionen. Grundprinciperna är: Artikel 2, alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras. Artikel 3, vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Artikel 6, understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikel 12, barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad. Andra artiklar som är centrala för kulturskolans verksamhet är till exempel artikel 13, barns rätt till yttrandefrihet, artikel 31, barns rätt till kultur, och artikel 29, om syftet med utbildning.

Barnrättsperspektivet bidrar med att ytterligare stärka barnens position som rättighetsbärare. Förutom barnrättsperspektivet är barnets perspektiv och barnperspektiv viktiga utgångspunkter när en verksamhet arbetar med barnkonventionen. *Barnperspektiv* innebär att vuxna tolkar barnets situation och förutsättningar. Det kan till exempel uttryckas av en pedagog eller annan vuxen som arbetar nära barn och unga. *Barnets perspektiv* kan beskrivas som när barnet själv ger uttryck för sina åsikter och erfarenheter. Barnets perspektiv förtydligar att barn själva är experter på sin situation. Dessa perspektiv är båda viktiga komponenter i arbetet med delaktighet och inflytande.

Förutsättningar för reell delaktighet och inflytande

En av barnkonventionens mest centrala delar är barns rätt att vara delaktiga i beslut som rör dem. Det innebär, i enlighet med grundprinciperna, att alla barn ska erbjudas möjlighet att vara delaktiga på lika villkor, att barn får framföra sina åsikter när barnets bästa ska definieras och att barns del-

3. FN:s konvention om barns rättigheter.

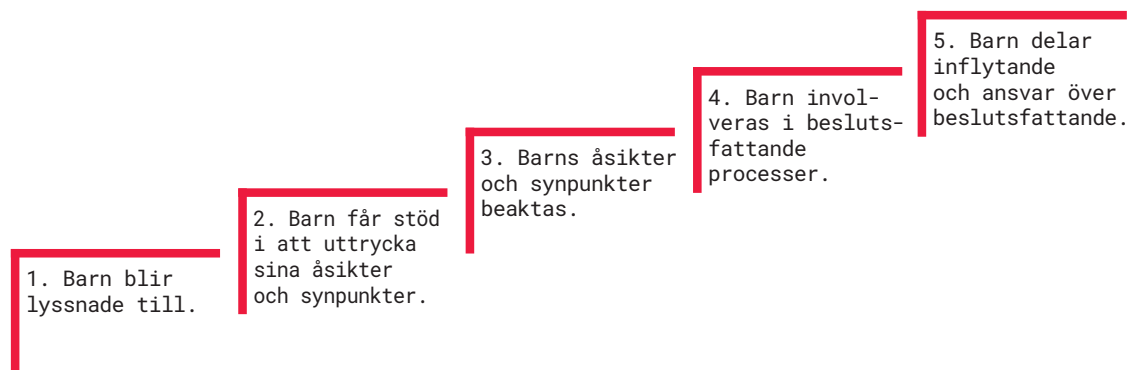
4. Regeringens proposition 2009/10:232: Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.

Delaktighet och inflytande

aktighet ska innebära reella möjligheter att påverka de beslut som tas. En modell för att förstå vad delaktighet innebär i praktiken är delaktighetstrappan. Trappan som metafor syftar till att synliggöra att delaktighet kan ske på olika sätt som innebär olika grader av inflytande. Delaktighetstrappan finns i flera olika versioner, en av dem är Shiers modell⁵.

Enligt Shier är det viktigt att arbeta med modellen utifrån det specifika sammanhanget. Beroende på barn och ungas ålder och mognad och verksamhetens organisation kommer delaktighet ske på olika sätt och olika nivåer. Modellen visar hur delaktighet inte automatiskt leder till inflytande och att det är upp till de vuxna att skapa förutsättningar för inflytande. Utifrån ett barnrättsperspektiv är det även centralt att barn har rätt att inte delta i beslut, om de inte vill.

Barn och ungas deltagande och inflytande i planeringen graderas här i fem nivåer:

Nivå ett och två är viktiga steg för att säkerställa att barn och unga har möjlighet att uttrycka åsikter och idéer, men det är inte förrän i steg tre, fyra och fem som deras synpunkter faktiskt har inflytande i sammanhanget. I kommande del av studien lyfts exempel där den här modellen hjälper till att förklara och förstå hur landets kulturskolor arbetar med barn och ungas delaktighet och inflytande.

5. Harry Shiers modell för delaktighet och inflytande, 2001.

Resultat och analys

I denna del presenteras studiens resultat och analys. Resultaten sammanställer kulturskolors olika arbetssätt och metoder för delaktighet och inflytande inom ramen för utvecklingsåtgärder. Varje resultatdel avslutas med en sammanfattande analys som övergripande belyser hur kulturskolor arbetar med barnrättsperspektivet.

En viktig ansats för studien är förståelsen för vid vilken tidpunkt barn och unga involveras i kulturskolans utvecklingsarbete. Det hjälper oss att se på barn och ungas roll som en viktig och betydelsefull del av hela processen. Resultat- och analysdelen är uppdelad i tre delar: planering, genomförande och uppföljning.

Planering – delaktighet och inflytande

Nedan redogörs för kulturskolors olika arbetssätt för att säkerställa barn och ungas delaktighet och inflytande i planeringen av åtgärder samt en sammanfattande analys.

Kunskap om barn och unga

Kulturskolor använder sig av metoder som enkäter och kartläggningar för att få bred kunskap om barn och unga inom kulturskolan och övriga barn och unga inom kommunen. Det kan exempelvis vara intresseenkäter inom elevgruppen på kulturskolan, kommunala utredningar, LUPP-undersökningar⁶ av MUCF⁷ och kartläggningar utförda av universitet eller högskolor.

Ansökningsblanketterna uppger att mer än 40 procent av kulturskolorna använder de här metoderna i sitt utvecklingsarbete. Vissa beskriver hur enkäter och kartläggningar av barn och ungas intressen inom kulturskolan kommer genomföras innan åtgärden startar, vilket innebär att informationen inte ligger till grund för ansökan i dagsläget. Nästan 25 procent av kulturskolorna använder sig av den här typen av arbetssätt innan eller inför skrivandet av ansökan om utvecklingsbidrag. Det betyder att de ansökningarna har baserats på den information som framkommit av de utförda enkäterna och kartläggningarna, och påverkat åtgärden innehåll och form.

Samverkan och dialog inom kommunen

Samverkan inom kommunen kan leda till arbetssätt som innebär att kunskap och information som redan finns inom olika delar av förvaltningen, delas och sprids mellan de samverkande parterna. Syftet med samverkan kan exempelvis vara att få bättre kunskap om målgruppen i fråga. Det kan handla om både barnperspektiv från andra vuxna som arbetar närmare en viss målgrupp, eller bestå av barns egna perspektiv som samlats in av en annan del av förvaltningen genom samtal eller enkäter.

Ett flertal kulturskolor skriver att de vänder sig till kommunens fritidsgårdar för att hitta vägar fram till specifika målgrupper. Det kan exempelvis vara barn i äldre åldrar eller barn i socioekonomiskt utsatta områden som i dagsläget inte är del av kulturskolans verksamhet. Vissa kulturskolor samverkar med sarskolan och vårdnadshavare för att få kunskap om hur de kan tillgängliggöra kulturskolan för fler

6. LUPP är en ungdomsenkät för kommuner och regioner och står för *lokal uppföljning av ungdomspolitik*.

7. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

barn och unga med olika funktionsnedsättningar. En del målgrupper som till exempel barn och unga med vissa funktionsnedsättningar kan behöva mer stöd än andra för att delta i en dialogprocess.

Delaktighet genom elevråd eller ungdomsråd

Det är ett fåtal kulturskolor som i dagsläget arbetar med att systematiskt involvera elevråd och elevföreningar i planeringen av satsningar. Vissa kulturskolor planerar att starta elevråd som en del av utvecklingsarbetet kring barn och ungas delaktighet och inflytande i verksamheten. Ungdomsråd eller liknande inom kommunen involveras av att fåtal kulturskolor inför ansökan om utvecklingsbidraget.

Både när det gäller ungdomsråd inom kommunen eller elevråd inom kulturskolans egen verksamhet, är det svårt att tyda genom ansökningarna vilken grad av inflytande denna form av delaktighet har haft i processen. Nedan går det att läsa närmare hur två kulturskolor gått till väga för att skapa reellt inflytande för barn och unga med hjälp av bland annat elevförening eller ungdomsråd.

Fördjupat exempel: Bredda utbud med hjälp av barn och ungas åsikter

Två kulturskolechefer beskriver mer djupgående deras arbete med elevföreningar och kommunala ungdomsråd. I dessa fall har samarbeten skett med unga kommunutvecklare och ungdomsfullmäktige inom kommunen, samt en elevförening i det ena fallet. Denna form av delaktighet går att se som inkludering där barn och unga både fungerar som representanter för en grupp och där de personligen berörs av frågan i fokus.

En av kulturskolecheferna⁸ beskriver att kulturskolan tack vare utvecklingsbidraget kan ta steget i att bredda utbudet och gå från att identifiera sig som musikskola till att bli en kulturskola. Respondenten beskriver närmare hur deras process har sett ut för att inkludera barn och unga i deras utvecklingsarbete.

I och med att kulturskolan vill bredda och nå nya målgrupper har det varit viktigt att inkludera barn och unga som inte redan går på kulturskolan. Respondenten beskriver vidare hur de genom en kombination av dialog med unga kommunutvecklare och kommunala enkätundersökningar fått djupare förståelse för vad som intresserar barn och unga inom deras kommun. Beslutet om vilka nya ämnen som ska ingå i utvecklingssatsningarna är baserat på de åsikter och synpunkter som framkommit i delaktighetsarbetet. Respondenten beskriver hur vissa av de idéer som fanns innan de unga kommunutvecklarna inkluderades, fick prioriteras bort när det framkom att de inte stämde överens deras åsikter och önskningsar.

En annan kulturskolechef⁹ beskriver närmare hur återkoppling har varit en central del under arbetet med kommunens ungdomskommunfullmäktige och kulturskolans elevförening. Grupperna informerades om hur deras åsikter och synpunkter har påverkat utvecklingssatsningen, innan ansökan skickades in. Sedan återkopplades grupperna vid beskedet om att satsningen blivit beviljad.

Sammanfattande analys – planering

En stor skillnad mellan kulturskolor i hur de inkluderar barn och unga i planeringen av utvecklingsarbetet, är om de vänder sig till barn och unga som redan går på kulturskolan eller inte. De arbetsätt som presenterats ovan visar flera olika metoder kulturskolor använder för att få information om barn och unga inom hela kommunen. För att nå nya målgrupper är det en förutsättning att få

8. Enhetschef för kulturskola, respondent 3.

9. Enhetschef för kulturskola, respondent 4.

kunskap om vad barn och unga i hela kommunen faktiskt vill göra på sin fritid, inte bara de som redan deltar i kulturskolans verksamhet.

För att nå nya målgrupper är det en förutsättning att få kunskap om vad barn och unga i hela kommunen faktiskt vill göra på sin fritid, inte bara de som redan deltar i kulturskolans verksamhet.

(kulturskolechef)

Ansökningarna påvisar också hur kulturskolor ser olika på *när* barn och unga kan inkluderas i planering. Ofta beskrivs barn och unga som en given del av planeringen inför utförandet av satsningen, men de uteblir i arbetet inför skrivandet av ansökan om utvecklingsbidraget.

Som intervjuerna visar går det att implementera barn och ungas delaktighet som en naturlig del av beslutsprocessen kring ansökan om utvecklingsbidraget och möjliggöra reellt inflytande i planeringen. I den här typen av processer är information och återkoppling viktiga förutsättningar för barn och ungas möjlighet att delta. Genom att återkoppla till barn och unga som deltar i beslutande processer stärks deras kunskap om och upplevelse av demokrati. På så sätt synliggörs vilken effekt deras delaktighet har, vilket kan motivera dem till att fortsätta engagera sig i frågor som rör dem och deras tillvaro.

Studien påvisar även att det är lättare för kulturskolor att bedriva den här typen av utvecklingsarbete om det redan finns strukturer för delaktighet och inflytande inom kommunen. Kulturskolan kan då ansluta sig till det redan befintliga barnrättsarbetet och vidareutveckla därifrån. Det här bidrar till en stor variation gällande kulturskolors förutsättningar att arbeta systematiskt med att inkludera barn och unga i planeringen av utvecklingsansatningar.

Genomförande – delaktighet och inflytande

I ansökan om utvecklingsbidraget får kulturskolor beskriva hur de planerar att arbeta med delaktighet och inflytande i genomförandet av satsningen. Även om det bara är en preliminär plan, synliggörs viktig kunskap om kulturskolors syn på delaktighet och inflytande i mötet med deltagarna.

Att hjälpa barn och unga uttrycka sig

Det är vanligt att kulturskolor beskriver att de i dialog med deltagare ger utrymme för inflytande i utförandet av satsningen. På vilket sätt kulturskolor för dialog med de barn och unga som är en del av verksamheten, framgår inte alltid i ansökningarna. Några få ansökningar beskriver mer ingående hur de anpassar arbetet efter barnets eller gruppens ålder, mognad och förmågor och hur lyhördhet gentemot deras behov präglar undervisningen.

I en intervju med en kulturskolepedagog¹⁰ beskrivs vikten av lyhördhet och inkännande gentemot den specifika gruppen elever och deras viljor och förmågor. Pedagogen beskriver att gruppens dynamik och samarbetsförmåga påverkar i vilken grad eleverna får bestämmanderätt över besluten, men att deras åsikter och önsknings alltså tas i beaktning. Oavsett hur gruppen fungerar tillsammans, beskriver pedagogerna att gemensamt beslutsfattande bidrar till samtal om demokrati och medbestämmande. De lyfter och diskuterar frågor som "Vad är demokrati i vår lektionssal? Hur kommer vi överens på bästa sätt?".

10. Kulturskolepedagog, respondent 6.

Bestämda ramar för inflytande

För att möjliggöra reellt inflytande för barn och unga i genomförandet, är det många kulturskolor som i förhand bestämt vilka delar av satsningen de deltagande kommer ha bestämmanderätt över. Det varierar hur omfattande dessa ramar är i olika satsningar. Nedanför exemplifieras hur kulturskolor ger plats för inflytande på olika sätt och vid olika tillfällen.

Inflytande vid olika åldrar och mognad

En kulturskola skriver i sin ansökan att de genom satsningen vill nå fler ungdomar för att de i dagsläget har mycket få deltagare som är över mellanstadieåldern. Genom ett medialab ser de att det går att möta ungdomar med och genom kultur som utgår från deras situation och intressen. Redan i planeringen av satsningen skapas en struktur för att ge utrymme för barn och unga att ta ansvar och delta i beslutsfattande. Beroende på ålder och mognad varierar besluten i nivå och komplexitet. Besluten kan till exempel handla om det konstnärliga innehållet, så som hur deltagaren ska gestalta sin egen idé i sång, instrumentspel, dans, kostym och dekor genom film. De lämnar också utrymme för beslut på organisatorisk nivå där deltagarna får vara med och besluta när och var genomförandet av satsningen ska ske. Samtidigt som utrymme för beslutsfattande planeras in i satsningens form och struktur, är kulturskolan tydliga med personalens roll som ansvariga i mötet med de barn och unga som deltar. Hela satsningen präglas av en lyhördhet gentemot den enskilda deltagarens ålder och mognad.

Inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning

En av kulturskolorna beskriver i sin ansökan hur de tack vare utvecklingsbidraget kan fortsätta deras satsning för barn och unga med funktionsnedsättningar. Det är en anpassad kurs utifrån deltagarnas önskemål och förutsättningar och kursen byggs i dialog med elev, vårdnadshavare och särskola.

Tidigare utförd behovsanalys har visat hur denna målgrupp varit underrepresenterad på kulturskolan. De har nu identifierat olika hinder för målgruppen, så som avsaknad av passande metoder, brist på pedagogisk kompetens, ekonomiska resurser samt långa köer. Genom kompetensutveckling, förtur till utvecklingsatsningen, nära samarbete och samverkan mellan särskola och vårdnadshavare har de skapat förutsättningar för deltagande. Genomförandet av satsningen bygger på en individuell kursuppbyggnad, som möjliggör för målgruppen att finna ett kulturellt uttryck som passar just deras behov.

Sammanfattande analys – Genomförande

Genom att redan från början besluta vilka områden av en satsning deltagare och vuxna ansvarar över, tydliggörs barn och ungas möjlighet till påverkan. På så sätt kräver inte beslutsprocessen att deltagarna måste övertyga de vuxna att få inflytande för sina åsikter och synpunkter. Det bidrar också till att deltagarnas åsikter blir en naturlig del av genomförandet och skapar förutsättningar för reellt inflytande i sammanhanget.

Ålder, mognad och förmåga är aldrig rimliga skäl för exkludering från ett sammanhang eller en beslutsprocess. Det är alltid den vuxna som bär ansvar i interaktionen med barn och det är deras ansvar att hitta en balans som fungerar för de som deltar i sammanhanget. Barn och unga ska skyddas i delaktighet, inte från delaktighet. Det också viktigt att barn och ungas deltagande är frivilligt och att de aldrig ska känna sig tvingade till att ta ett beslut eller uttrycka sin åsikt. Här krävs en lyhördhet gentemot gruppen och den enskilda deltagaren.

Studien visar exempel på där delaktighet och inflytande inte står i konflikt till kulturskolans uppdrag att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet. Att lyssna på deltagarna inom kulturskolan

i kombination med den kunskapen pedagoger besitter, bidrar snarare till ett utforskande av nya konstnärliga områden och nya sätt att gestalta konstnärliga idéer.

Att lyssna på deltagarna inom kulturskolan i kombination med den kunskapen pedagoger besitter, bidrar snarare till ett utforskande av nya konstnärliga områden och nya sätt att gestalta konstnärliga idéer.

(kulturskolechef)

Uppföljning – delaktighet och inflytande

Det är en stor variation bland ansökningarna i hur kulturskolor beskriver sitt arbete med uppföljning. Det är vanligt att sökande skriver att uppföljning kommer att genomföras, men sedan inte går vidare och förklarar på vilket sätt de ska följa upp satsningen. Nedan redogörs för olika arbetssätt och metoder några kulturskolor använder för att inkludera barn och unga i uppföljningen av utvecklings-satsningar.

Metoder för att samla information

Av de kulturskolor som specificerar vilka metoder och arbetssätt de använder sig av för uppföljning, tenderar det att handla om självskattning och enkäter. Några av de metoder som nämns är Exit Ticket¹¹, KASAM-enkät¹², MMIS-enkät¹³ och enkäter genom olika digitala läroplattformar för elever och vårdnadshavare. De utförs ibland medan satsningen genomförs, i nära anslutning till satsningen eller när satsningen avslutats och ska följas upp. Uppföljning sker alltså vid olika tidpunkter hos olika kulturskolor och är olika omfattande.

Det är vanligt att kulturskolor skriver att satsningen följs upp genom dialog med de barn och unga som deltagit i satsningen. Vissa kulturskolor har förtydligat om det innebär dialog i grupp eller dialog genom enskilda djupintervjuer, även om majoriteten av ansökningarna inte förtydligar *hur* dialogen går till. Ett fåtal kulturskolor beskriver tydligt hur barn och ungas delaktighet i uppföljningen kommer tas vidare in i utvecklingsarbetet på kulturskolan.

Sammanfattande analys - Uppföljning

Som resultaten visar tenderar kulturskolor att beskriva sitt arbete med delaktighet och inflytande i uppföljningen av satsningen relativt sparsamt. Hösten 2020 var första året sökande återrapporterade om barn och ungas delaktighet och inflytande i redovisningen till Kulturrådet. Redovisningen av bidraget skapar ett naturligt tillfälle för kulturskolorna att följa upp arbetssätt och metoder. En orsak till att kulturskolor inte beskriver hur uppföljningen går till kan vara att det ännu inte har förankrats i verksamheterna. En annan potentiell orsak kan vara en bristande kunskap om uppföljningens betydelse och därför en avsaknad av metoder och tillvägagångsätt.

Att barn och unga får uttrycka synpunkter och tycka till om verksamheten de har varit en del av, är

11. Exit Ticket är en metod för snabb återkoppling. Elever får svara på en fråga innan de lämnar lektionen och svaren kan sedan användas av pedagogen i arbetet framåt.

12. KASAM står för *Känsla av sammanhang* och är en metod för att följa upp personers upplevelse av olika sammanhang.

13. MMIS är en enkätmodell som står för *Med mål i sikte* och används för kvalitetsuppföljning.

Delaktighet och inflytande

många gånger stärkande och betydelsefullt. Men om syftet med att inkludera deltagarna i uppföljningsarbetet är att ge de inflytande, är det viktigt att omhänderta deras åsikter och sedan föra det vidare in i planeringen framåt. De får alltså inte reellt inflytande förrän deras åsikter har tagits hänsyn till vid det verkliga beslutsfattandet.

Barn och unga är experter på sin egen verklighet och att ta vara på den informationen stärker inte bara deltagarna, utan också kulturskoleverksamheten i stort.

(kulturskolechef)

Genom att följa upp utvecklingssatsningar tillsammans med barn och unga som deltar i kulturskolans verksamhet skapas ytterligare ett tillfälle för kunskapsinhämtning. Barn och unga är experter på sin egen verklighet och att ta vara på den informationen stärker inte bara deltagarna, utan också kulturskoleverksamheten i stort.

Avslutande reflektioner

Barn och ungas delaktighet och inflytande inom kulturskolors utvecklingssatsningar sker på många sätt, vid olika tillfällen i en process och vid varierande nivåer i en verksamhet. Ibland finns inte förutsättningar i form av tid och resurser för att nå högst upp på delaktighetstrappan, men då är det viktigt att verksamheten är medveten om det och kommunicerar det till deltagare. Genom ett utvecklingsarbete som inkluderar barn och unga kan man sedan arbeta mot att hitta fungerande former för mer delaktighet och inflytande. Studien visar att kulturskolor har kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete, men oavsett var de befinner sig i processen går det att hitta former som möjliggör mer delaktighet och inflytande för barn och unga.

Det är lättare för kulturskolor att bedriva den här typen av utvecklingsarbete om det på kommunal nivå finns tydlig styrning och resurser för det barnrättsstrategiska arbetet. Kulturskolor som verkar i kommuner med ett mindre utvecklat barnrättsarbete, kan ha en längre startsträcka avseende att samverka med andra verksamheter i kommunen och lära av lokala metoder och arbetssätt.

Studien visar exempel på där delaktighet och inflytande inte står i konflikt med kulturskolans uppdrag att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet. Att lyssna på barn och unga i kombination med den kunskapen kulturskolans pedagoger besitter, bidrar snarare till ett utforskande av nya konstnärliga områden och nya sätt att gestalta konstnärliga idéer. Att barnrättsperspektivet, barnperspektiv och barnets perspektiv genomsyrar kulturskolans verksamhet bidrar alltså inte bara till allas möjlighet att ta del av kultur och till att utveckla sina skapande förmågor, utan det främjar även den konstnärliga förnyelsen.

Tips för utveckling

Studien har identifierat ett antal utvecklingsområden som kan bidra till viktiga steg framåt på delaktighetstrappan. Här presenteras några tips till de kulturskolor som behöver inspiration i sitt fortsatta utvecklingsarbete:

- Genom att inkludera barn och unga tidigare i beslutsprocessen ökar möjligheten för barn och unga att påverka. Det kan till exempel innebära att inkludera deltagare inför skrivandet av ansökan om utvecklingsbidrag och att deras idéer och åsikter sedan ligger till grund för satsningen.
- Många kulturskolor vill nå barn och unga som i dagsläget inte går på kulturskolan. För att nå nya målgrupper är det en förutsättning att få kunskap om vilka kulturaktiviteter barn och unga i hela kommunen faktiskt vill ägna sig åt på sin fritid, inte bara de som redan deltar i kulturskolans verksamhet. Genom att inkludera övriga barn i kommunen vid intresseenkäter, fokusgrupper och kartläggningar, bidrar det till att utvecklingsarbetet har en bredare förankring i vad som intresserar barn och unga idag.
- Samverka med verksamheter där barn och unga, som i lägre grad återfinns i Kulturskolans verksamhet deltar. Det kan exempelvis vara sarskolan, idrottsföreningar, bibliotek eller fritidsgårdar.
- Hitta fler och nya sätt att föra dialog med barn och unga¹⁴. Det kan exempelvis ske i under-

14. UNICEF Sverige, Handbok för barns delaktighet och inflytande (2021). Teori och praktik för nyfikna läsare som vill lära sig med om värdet av barnets perspektiv.

Delaktighet och inflytande

visningen, samtalsforum eller elevråd. Genom att utgå från strukturerade metoder för dialog, förenklas tillvaratagandet av de synpunkter som uppkommer genom samtal.

- För att säkerställa att barn och ungas åsikter även inkluderas i det långsiktiga utvecklingsarbetet är det viktigt att kulturskolor arbetar med uppföljningen av satsningar. På så sätt stärks barn och ungas upplevelse av demokrati, och viktiga erfarenheter som stärker verksamheten i stort följer med i kulturskolans utvecklingsarbete.

Inom många kommuner, regioner och på Kulturrådet pågår utvecklingsarbetet för att stärka tillämpningen av barnkonventionen i den egna verksamheten. För de som behöver vidare vägledning i arbetet erbjuder Barnombudsmannen gediget stöd för kommuner, regioner och särskilt berörda myndigheter genom vad de kallar *Barnrättsresan*¹⁵. Delaktighetstrappan och metodmaterial om delaktighet från till exempel UNICEF erbjuder också bra vägledning.¹⁶ Kulturrådet kommer även i mars 2022 att slutrapportera myndighetens uppdrag med Barnrätt i praktiken till Kulturdepartementet och i samband med det ta fram förslag på hur myndigheten ska arbeta med barnrättsfrågor i den egna verksamheten men även vilket stöd som vi kan bidra med till våra bidragsmottagare och målgrupper avseende barns delaktighet och inflytande i deras verksamheter.

15. Barnombudsmannen, *Barnrättsresan* <https://www.barnombudsmannen.se/barnratt-i-praktiken/barnrattsresan/>

16. Se exempelvis https://www.harryshier.net/docs/Shier-Vagar_till_delaktighet.pdf, <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/unicefs-handbok-for-barns-delaktighet-och-inflytande>

Kulturrådet
Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1-5
Tel: 08 519 264 00
E-post: kulturradet@kulturradet.se

© Statens kulturråd 2021
ISBN 978-91-87583-80-3

kulturradet.se